

Δικαιώματα του Παιδιού

Σύνοψη Διαμεσολάβησης

Ζητήματα περιεχομένου σχολικού συγγράμματος και εκπαιδευτικού υλικού

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Θεώνη Κουφονικολάκου
Ειδικές επιστήμονες: Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου, Νίκη Μπαφέ

Σεπτέμβριος 2025

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορές σχετικά με το περιεχόμενο α) σχολικού συγγράμματος της Γ΄ Λυκείου (Γενικού και ΕΠΑΛ) «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» και β) φυλλαδίου που δόθηκε από εκπαιδευτικό σε μαθητές δημοτικού σχολείου, τα οποία περιείχαν φράσεις που καλλιεργούν και αναπαράγουν αρνητικά στερεότυπα.

Ειδικότερα:

I. Στο Κεφάλαιο 9, «Οικονομικές Διακυμάνσεις-Πληθωρισμός-Ανεργία», στο υποκεφάλαιο 4 «Ανεργία», του βιβλίου «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας», που διδάσκεται στη Γ΄ Λυκείου, τόσο στα Γενικά Λύκεια όσο και στα ΕΠΑΛ, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι: «...Επίσης άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν, αλλά για διάφορους λόγους δε θέλουν, για παράδειγμα, τεμπέληδες, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Συνεπώς, τα άτομα τα οποία δεν μπορούν ή δε θέλουν να εργαστούν αποτελούν τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό...». Η συγκεκριμένη φράση κάθε χρόνο διαγράφεται από τη διδακτέα ύλη της Γ΄ τάξης στο Γενικό Λύκειο, αλλά όχι και από την διδακτέα ύλη του βιβλίου στη Γ΄ τάξη των ΕΠΑΛ.

Επειδή η διατύπωση αυτή αναπαράγει και καλλιεργεί επιζήμιες αναπαραστάσεις σχετικά με την ανεργία, ο Συνήγορος ζήτησε: 1) η απόφαση για διαγραφή της φράσης να αφορά και τη διδακτέα ύλη του βιβλίου στη Γ΄ τάξη ΕΠΑΛ και 2) να τροποποιηθεί το συγκεκριμένο εδάφιο με απάλειψη του χαρακτηρισμού «τεμπέληδες».

II. Γονείς μαθητή δημοτικού διαπίστωσαν ότι σε φυλλάδιο, που είχε αντληθεί από τον ιστοχώρο του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου (ΠΣΔ) και δόθηκε στους/στις μαθητές/τριες από εκπαιδευτικό της τάξης, περιλαμβανόταν ως παράδειγμα η φράση «τον αράπη κι αν τον πλύνεις, το σαπούνι σου χαλάς», με οδηγία να προσεχθεί η κλίση του ουσιαστικού «αράπης». Κατόπιν ενεργοποίησης των γονέων τόσο προς τη σχολική μονάδα όσο και προς το ΠΣΔ αφαιρέθηκε το φυλλάδιο αυτό, που αυτόνοτα αναπαράγει ρατσιστικά στερεότυπα.

Ο Συνήγορος, παρά το γεγονός ότι στον ιστοχώρο του ΠΣΔ αναφέρεται ρητά η απουσία ελέγχου και ευθύνης για το περιεχόμενο που προέρχεται από χρήστες, πρότεινε την παρέμβαση του Υπουργείου Παιδείας 1) ώστε να περιληφθούν στον ιστοχώρο του ΠΣΔ ρητές οδηγίες για αυξημένη εγρήγορση με στόχο την αποφυγή, μεταξύ άλλων, φράσεων και όρων, που θα μπορούσαν να αξιολογηθούν ως ρατσιστικοί και στερεοτυπικοί, και 2) για την παροχή οδηγιών και την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών στην ίδια κατεύθυνση.

Σε συνέχεια των ανωτέρω παρεμβάσεων του Συνηγόρου, το Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, κατά το μέρος που αφορά στο περιεχόμενο του βιβλίου «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» της Γ΄ Γενικού Λυκείου και της Γ΄ ΕΠΑΛ/Π.ΕΠΑΛ, ανταποκρίθηκαν θετικά και ενημέρωσαν την Αρχή ότι:

«α) Στην εισήγηση της Επιστημονικής Μονάδας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Μαθητείας για τις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας» της Γ΄ ΕΠΑ.Λ. και Π.ΕΠΑΛ. για το σχολικό έτος 2025-2026 θα συμπεριληφθεί, όπως στην περίπτωση των Γενικών Λυκείων, σχετική οδηγία για την αφαίρεση της προαναφερόμενης φράσης από τη διδασκαλία. β) Στις εισηγήσεις της Επιστημονικής Μονάδας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Μαθητείας και της Επιστημονικής Μονάδας Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών για την επόμενη ανατύπωση των διδακτικών βιβλίων Γενικού και Επαγγελματικού Λυκείου θα προβλεφθεί η διόρθωση της εν λόγω φράσης του σχολικού εγχειριδίου του μαθήματος «Αρχές Οικονομικής Θεωρίας».

Σχετικά με τη δεύτερη αναφορά για το περιεχόμενο φυλλαδίου, που αντλήθηκε από τον ιστοχώρο του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου, έγινε αναφορά στη γενικότερη μέριμνα του ΙΕΠ για την ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών μέσω των διδακτικών

προγραμμάτων του δημοτικού σχολείου, των εργαστηρίων δεξιοτήτων και του προγράμματος σπουδών «Δράσεις Ενεργού Πολίτη».

Για το ίδιο ζήτημα, το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων ΙΤΥΕ «Διόφαντος» ενημέρωσε την Αρχή ως προς την ύπαρξη της ακόλουθης πρόβλεψης στους όρους χρήσης του ΠΣΔ για τη φιλοξενία ιστοσελίδων/εφαρμογών: «Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση περιεχομένου που διευκολύνει, υποκινεί, προωθεί ή δικαιολογεί το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό, τις διακρίσεις λόγω φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού ή άλλες μορφές μισαλλόδοξου λόγου», καθώς και για ανάλογο περιεχομένου οδηγίες ως προς την αποστολή στοιχείων (upload) στον κόμβο του ΠΣΔ ή τη χρήση υπηρεσιών συνομιλίας (chat - Forum) και τα ιστολόγια, την κοινωνική δικτύωση και τα σχολικά περιοδικά στο ΠΣΔ. Σημειώθηκε μάλιστα ότι, κατόπιν της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, προστέθηκε και το ακόλουθο κείμενο σε όλους τους ανωτέρω όρους χρήσης, καθώς και στους όρους εγγραφής μέλους στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο:

«Οδηγία προς τους εκπαιδευτικούς και όλα τα μέλη του ΠΣΔ για την Επιμέλεια του Αναρτημένου Εκπαιδευτικού Περιεχομένου:

Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο εφιστά την προσοχή των εκπαιδευτικών και γενικά των μελών του, που διαχειρίζονται ή συμβάλλουν στη δημιουργία εκπαιδευτικού περιεχομένου στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα, η ακρίβεια και η παιδαγωγική καταλληλότητα του αναρτημένου υλικού. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δίνεται στην αποφυγή όρων, εκφράσεων ή αναφορών που ενδέχεται να εμπεριέχουν ρατσιστικά, στερεοτυπικά ή διακριτικά στοιχεία, τα οποία θα μπορούσαν να ενισχύσουν προκαταλήψεις ή να προσβάλουν ομάδες ατόμων με βάση τη φυλή, την εθνικότητα, το φύλο, την αναπηρία ή άλλους κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Συνιστάται στους εκπαιδευτικούς να εφαρμόζουν αυξημένη επιμέλεια κατά την ανάρτηση υλικού, ακολουθώντας τις αρχές της ισότητας, της συμπερίληψης και του σεβασμού στη διαφορετικότητα. Σε περιπτώσεις αμφιβολίας, καλούνται να συμβουλευθούν τις σχετικές οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού ή να απευθύνονται σε εξειδικευμένους φορείς. Η διατήρηση ενός ασφαλούς και παιδαγωγικά ορθού ψηφιακού περιβάλλοντος αποτελεί συλλογική ευθύνη της εκπαιδευτικής κοινότητας και είναι απαραίτητη για την προαγωγή ενός σύγχρονου και δημοκρατικού σχολείου».

Πληροφορίες: 213 1306670

synigoros-press@synigoros.gr